

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№2(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 156 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Kasbiy mahorat va tajribalarni rivojlantirishning mazmuni, shakl va usullari	22
<i>Yo'ldasheva Feruzaxon Shavkatbekovna</i>	
O'zbek tili darslarida 5E modelini qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish: Chimboy tumani 36-sonli ixtisoslashtirilgan maktab misolida	26
<i>Kojamuratova Ulbosin Punkitbaevna</i>	
Shaxs ijtimoiy faolligi: tushuncha va tahlil.....	29
<i>Baxriyeva Nargiza Axmadovna</i>	
Fiziognomika va psixologik yondashuvlar asosida portret qalamtasviri ta'limini takomillashtirish.....	33
<i>Babadjanov Axmadjan Xudayberdiyevich</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish	37
<i>Nusharov Bobir Bolbekovich</i>	
Личностные характеристики как ассимиляция системы отношений младших школьников и предмет воспитательного воздействия учителя	41
<i>Олимова Азиза Кахрамоновна</i>	
“Vitagen ta'lim texnologiyalari” asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarda perseptiv qobiliyatni rivojlantirishga o'rgatishning didaktik imkoniyatlari	47
<i>Tursunboyeva Kamola Iloxomjon qizi</i>	
Ekologik ta'lim va tarbiya asosida talabalarda ekoturistik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	50
<i>Kamolov Baxtiyor Xasanboyevich</i>	
Individual ta'lim trayektoriyasi: maktabgacha yoshdagi bolalarda ekspressiv nutq buzilishlarining o'ziga xos xususiyatlari	54
<i>Fayziyeva Nozima Oybek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalardan foydalanish samaradorligi	59
<i>Ibragimova Nozima Ulug'bekovna, Pardayeva Hosila Quدراتulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tarbiyachining kreativ roli	64
<i>Botirova Lobar Kamolovna</i>	
O'quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	69
<i>Kaipova Tazagul, Kaipova Elmira</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy kasb-hunarlariga qiziqtirishda integrativ usullardan foydalanish	73
<i>Ergasheva Nigora Erkinovna</i>	
Proposals for the Development of Education in Teaching Musical-Historical and Theoretical Subjects	76
<i>Sobirova Gulkhayo Aktamjonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida talabalarda mediakompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	81
<i>Rustemov Abseit Trijan o'g'li</i>	
Hamkorlik ko'nikmalarini takomillashtirishga oid tajriba-sinov ishlarini tashkil etish mazmuni	85
<i>Baxramova O'ramol Uralovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda nazariy asoslanish mohiyati.....	88
<i>Boxodirova Muxlisa Xoljigitovna</i>	
Zoologiya fanini o'qitish jarayonida talabalarning ilmiy-tadqiqot faolligini rivojlantirish mexanizmlari	92
<i>Dushekeeva Nasiba Rustembaevna, Arepbaev Islambek Muratbaevich</i>	
Ingliz tilini o'rganishda zamonaviy texnologiyalarning roli	96
<i>Ergasheva Mehriyona</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining tasviriy ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	100
<i>Jummayeva Sayyora Shokir qizi</i>	

The Role of Digital Technologies and Virtual Reality in Modern English Teaching Methodologies	104
<i>Seilkhanova Rita Nurniyazovna, Kalbaeva Mexriban Elbrus qizi</i>	
Sog'lom separatsiya orqali yoshlar sog'lig'ini mustahkamlash: tibbiy-psixologik yondashuvning empirik tahlili	109
<i>Mavlyanova Surayo Sultanaliyevna</i>	
Badiiy-tarixiy meros asosida pedagog shaxsini tarbiyalash: nazariya va amaliyot uyg'unligi	112
<i>Qodirova Mavluda Maxodir qizi</i>	
Gamified Programming Platforms: Analysis and Recommendations	116
<i>Ra'nokhon Ne'matjon kizi Rakhimova</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida giperaktiv bolalar bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	123
<i>Raimqulova Sojida Abdusaid qizi</i>	
Qandli diabet bilan og'riqan bemorlarga pedagogik yordam ko'rsatish tizimi.....	126
<i>Shermatova Yakut Sabirovna</i>	
O'smirlar o'rtasida kiberbulling	129
<i>Tashbekova Aziza Mirsuxbatovna</i>	
Uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalar uchun tyutorlik yordamini tashkil etish	132
<i>Tolipova Pokiza Xasan qizi, Isamuxamedova Dildora Raxmatilayevna</i>	
Zamonaviy maktablarda xavfsizlik madaniyatining roli.....	135
<i>Turdiyeva Zilola Jalilovna</i>	
Global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro olimpiadalarning o'rni	138
<i>Xalikova Umida Mirovna</i>	
Tarbiyachining bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish jarayonidagi o'rni	143
<i>Xasanova Shaxnoza To'xtasinovna, Rahimova Umida Abdurasul qizi</i>	
Biologiya darslarida TIMSS topshiriqlarini integratsiyalash.....	148
<i>Zayniyev Suxrobjon Islombek o'g'li, Komiljonova Muslima Shuxrat qizi</i>	
О трансверсальных компетенции воспитателя дошкольного образования.....	153
<i>Садыкова Шоиста Акбаровна, Назарматова Дилшода Умаралиевна</i>	

GLOBAL AKADEMIK REYTING VA RAQOBAT MUHITIDA XALQARO OLIMPIADALARNING O'RNI

Xalikova Umida Mirovna

Buxoro davlat universiteti Amaliy matematika va dasturlash texnologiyalari kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi (DSc), p.f.f.d (PhD)., dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro fan olimpiadalarining o'rni tahlil etiladi. Universitetlarning global reytinglardagi o'rni ko'pincha Olimpiya o'yinlaridagi medallar hisobi bilan qiyoslanadi ^[1,4]. Shu nuqtai nazardan, xalqaro fan olimpiadalari iqtidorli yoshlarni aniqlash, ularni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlash va kelajakda mamlakatning global akademik reytinglardagi o'rnini mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada xalqaro olimpiadalarning ta'lim tizimidagi ahamiyati, ular ishtirokchilarda shakllantiradigan kompetensiyalar, shuningdek, olimpiada yutuqlarining oliy ta'lim muassasalariga kirish va akademik martaba rivojlanishidagi roli yoritiladi. Xorijiy tajribalar (Saudiya Arabistoni, AQSh, Buyuk Britaniya, Qatar) misolida xalqaro olimpiadalarni rivojlantirishning samarali modellari tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonning so'nggi yillardagi xalqaro fan olimpiadalaridagi yutuqlari (2022-2025 yillar) va bu borada amalga oshirilayotgan tizimli islohotlar o'rganiladi. Tadqiqot natijalari asosida xalqaro olimpiadalarni rivojlantirish va ular orqali global akademik reytinglardagi o'rinni mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: global akademik reyting, xalqaro fan olimpiadalari, raqobat muhiti, iqtidorli yoshlar, akademik muvaffaqiyat, oliy ta'limga kirish, ilmiy-innovatsion faollik, xalqaro tajriba.

Abstract: This article analyzes the role of international science Olympiads in the global academic ranking and competitive environment. The position of universities in global rankings is often compared to the medal count in the Olympic Games ^[1,4]. From this perspective, international science Olympiads serve as an important tool for identifying gifted youth, preparing them for research activities, and strengthening the country's position in global academic rankings in the future. The article highlights the importance of international Olympiads in the education system, the competencies formed in participants, as well as the role of Olympiad achievements in admission to higher education institutions and academic career development. Effective models for developing international Olympiads are analyzed based on foreign experiences (Saudi Arabia, USA, UK, Qatar). Additionally, Uzbekistan's achievements in international science Olympiads in recent years (2022-2025) and the systematic reforms being implemented in this area are examined. Based on the research results, practical recommendations have been developed for developing international Olympiads and strengthening positions in global academic rankings through them.

Key words: global academic ranking, international science Olympiads, competitive environment, gifted youth, academic success, higher education admission, scientific-innovative activity, international experience.

Аннотация: В данной статье анализируется роль международных предметных олимпиад в глобальном академическом рейтинге и конкурентной среде. Позиция университетов в глобальных рейтингах часто сравнивается с подсчетом медалей на Олимпийских играх ^[1,4]. С этой точки зрения международные предметные олимпиады являются важным инструментом для выявления одаренной молодежи, подготовки их к научно-исследовательской деятельности и укрепления позиции страны в глобальных академических рейтингах в будущем. В статье освещается значение международных олимпиад в системе образования, компетенции, формируемые у участников, а также роль олимпиадных достижений при поступлении в высшие учебные заведения и в развитии академической карьеры. На примере зарубежного опыта (Саудовская Аравия, США, Великобритания, Катар) анализируются эффективные модели развития международных олимпиад. Также изучаются достижения Узбекистана на международных предметных олимпиадах за последние годы (2022-2025 годы) и системные реформы, реализуемые в этом направлении. На основе результатов исследования разработаны практические рекомендации по развитию международных олимпиад и укреплению позиций в глобальных академических рейтингах посредством них.

Ключевые слова: глобальный академический рейтинг, международные предметные олимпиады, конкурентная среда, одаренная молодежь, академическая успеваемость, поступление в высшие учебные заведения, научно-инновационная активность, международный опыт.

KIRISH

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida global akademik reytinglar (THE, QS, ARWU) davlatlarning ta'lim va ilm-fan sohasidagi raqobatbardoshligini baholashning asosiy mezoniga aylangan. Reytinglardagi o'rin nafaqat universitetlarning nufuzini belgilaydi, balki ularning xalqaro hamkorlik imkoniyatlariga, moliyalashtirish manbalariga va iqtidorli talabalarni jalb qilish salohiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yudkevich, Altbach va Rumbley (2015) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda global universitet reytinglari ko'pincha Olimpiya o'yinlariga o'xshatiladi – bu yerda ham medallar (yuqori o'rinlar) uchun keskin raqobat, milliy terma jamoalar (universitetlar), murabbiylar (professor-o'qituvchilar) va homiylar (davlat va xususiy sektor) ishtirok etadi ^[1,7].

Aynan shu nuqtai nazardan qaralganda, xalqaro fan olimpiadalari (matematika, fizika, kimyo, biologiya, informatika va boshqa fanlar bo'yicha) iqtidorli yoshlarni aniqlash, ularni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlash va kelajakda mamlakatning global akademik reytinglardagi o'rnini mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Xalqaro olimpiadalarda qatnashgan va yuqori natijalarga erishgan talabalar keyinchalik nufuzli universitetlarda ta'lim olish, ilmiy-tadqiqot loyihalarida ishtirok etish va oxir-oqibatda o'z mamlakatlari ilmiy salohiyatini oshirishga hissa qo'shadilar.

Ushbu maqolada global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro olimpiadalarning o'rni tahlil qilinadi, xorijiy tajribalar o'rganiladi va O'zbekistonning bu boradagi yutuqlari hamda istiqbollari baholanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro olimpiadalar va global akademik reytinglar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu ikki hodisa o'zaro chambarchas bog'langan va bir-birini to'ldiradi.

Global universitet reytinglari va Olimpiya o'yinlari o'rtasidagi o'xshashlik. Yudkevich, Altbach va Rumbley (2015) o'zlarining "Global University Rankings: The 'Olympic Games' of Higher Education?" nomli tadqiqotida global universitet reytinglari va Olimpiya o'yinlari o'rtasidagi parallel jihatlarni chuqur tahlil qilganlar ^[1,10]. Mualliflarning fikricha, reytinglar, xuddi Olimpiya o'yinlari kabi, yuqori darajada raqobatbardosh bo'lib, ishtirokchilarga kelajakdagi istiqbollarini shakllantiruvchi nufuzli mukofotlarni qo'lga kiritish imkoniyatini taqdim etadi. Sportchilar uchun bu shon-shuhrat va daromadli homiylik shartnomalari imkoniyatlarini keltirsa, universitetlar uchun yuqori xalqaro ko'rinish, istiqbolli talabalar va professor-o'qituvchilarning qiziqishi, xususiy moliyalashtirish agentliklari, sanoat, xayriya tashkilotlari va hukumatdan daromad olish imkoniyatlarini yaratadi ^[4].

Tadqiqotchilar quyidagi muhim o'xshashliklarni qayd etadilar:

1. **Raqobat muhiti:** Olimpiada va reytinglar global miqyosda eng yuqori natijalarga erishishga intiluvchi ishtirokchilarni birlashtiradi.
2. **Resurslarning ahamiyati:** Boy va tajribali ishtirokchilar (davlatlar yoki universitetlar) muvaffaqiyatga erishish ehtimoli yuqori.
3. **Infratuzilma:** Olimpiadada muvaffaqiyat qozonish uchun yoshlar sportini qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma zarur bo'lsa, reytinglarda yuqori o'rinlarni egallash uchun akademik iqtidorning yangilanib turuvchi manbai – ya'ni, butun ta'lim tizimining rivojlanganligi muhim -4.
4. **Iqtidorlarni jalb qilish:** Milliy terma jamoalar boshqa mamlakatlardan kelgan sportchilar yoki murabbiylarni o'z ichiga olishi mumkin, xuddi universitetlar ham xalqaro iqtidorlarni jalb qiladi.

Xalqaro olimpiadalarning ta'limiy ahamiyati. Unified Council (2025) tomonidan e'lon qilingan tahliliy materialda xalqaro olimpiadalarning ta'lim tizimidagi o'rni keng yoritilgan -2. Unga ko'ra, xalqaro olimpiadalar oddiy yozma imtihonlardan ko'ra ko'proq narsani anglatadi – ular o'rganishga, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga va global miqyosda tajriba orttirishga yo'naltirilgan.

Olimpiadalarning asosiy afzalliklari sifatida quyidagilar qayd etilgan:

1. Akademik ko'rsatkichlarning yaxshilanishi;
2. Tanqidiy fikrlash qobiliyatining rivojlanishi;
3. Raqobatbardoshlik ruhining shakllanishi;
4. Xalqaro tajriba orttirish;
5. Ishonch va motivatsiyaning oshishi;
6. Stipendiya va akademik imkoniyatlarga ega bo'lish.

Ecole Globale (2024) tahlilida esa olimpiadalar "akademik Olimpiya o'yinlari" deb nomlanib, ular o'quvchilarni muntazam darslik bilimlaridan tashqariga chiqishga, bilimlarini chuqurlashtirishga va muammolarni hal

qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga undashi ta'kidlangan ^[8]. Universitetlar ko'pincha olimpiadalarda muvaffaqiyat qozongan talabalarni qidirishi, chunki bu nafaqat aql-zakovatni, balki fidoyilik, muammolarni hal qilish qobiliyati va bosim ostida ishlash mahoratini ham namoyish etadi.

Olimpiada yutuqlari va oliy ta'lim imkoniyatlari. Times Higher Education nashrining sobiq qabul bo'yicha maslahatchisi Nikkeisha Tomas (2025) tomonidan olib borilgan tadqiqotda xalqaro olimpiada va tanlovlarning kollej qabul jarayonidagi ahamiyati tahlil qilingan ^[5]. Tomasning ta'kidlashicha, bugungi qabul landshaftida talabalar GPA va standartlashtirilgan test ballaridan tashqari o'zlarini farqlash usullarini topishlari kerak. Xalqaro olimpiadalarda ishtirok etish nafaqat akademik qobiliyatlarni namoyish etish, balki tashabbuskorlik, ma'lum bir fanga sodiqlik va qo'shimcha harakat qilishga tayyorlikni ko'rsatadi.

Tomas o'z amaliyotidan uchta muhim misol keltiradi:

1. Qatarlik bir talaba World Scholar's Cup va Model United Nations (MUN) konferensiyalari va tanlovlarida ishtirok etib, Oksford universitetiga qabul qilingan.
2. Yevropalik bir talaba Physics Bowl tanlovida mamlakatda eng yuqori ballni olib, Buyuk Britaniyaning nufuzli universitetlaridan takliflar olgan.
3. Biologiya va kimyo olimpiadalarida qatnashgan hamda MUN tanlovlarida ishtirok etgan talaba Pensilvaniya universitetiga (Ivy League) qabul qilingan ^[5].

Saudiya Arabistoni tajribasi. Saudiya Arabistoni xalqaro olimpiadalarni rivojlantirish bo'yicha eng ilg'or mamlakatlardan biri hisoblanadi. Qirol Abdulaziz va uning hamrohlari iqtidor va ijodkorlik jamg'armasi (Mawhiba) tomonidan e'lon qilingan hisobotga ko'ra, 2025-yilda saudiyalik iqtidorli talabalar 26 xalqaro olimpiada va ISEF xalqaro fan va muhandislik yarmarkasida jami 129 ta xalqaro mukofotga sazovor bo'lgan ^[6]. Bu natija bilan Qirollik ISEF yarmarkasida mezbon mamlakat AQShdan keyin dunyoda ikkinchi o'rinni egallagan.

Mawhiba jamg'armasining 2025-yildagi yutuqlari qatoriga quyidagilar kiradi:

1. "Nasmu" nomli birinchi fan va matematika olimpiadasi boshlangan bo'lib, unda 47 shahar va viloyatlardan 150 000 nafar o'quvchi ishtirok etgan;
2. "Ibdaa 2026" ilmiy ijodkorlik bo'yicha milliy olimpiadasida 16 ta ta'lim okrugidan 357 708 nafar o'quvchi 22 xil sohada ilmiy loyihalar bilan ishtirok etgan;
3. Mawhiba dasturlaridan foyda ko'rgan o'quvchilar soni 31 000 dan oshgan;
4. 198 ta maktabda Mawhiba sinflariga yozilgan o'quvchilar soni 10 000 ga yetgan;
5. Iqtidorli o'quvchilarni aniqlash milliy dasturiga ro'yxatdan o'tgan o'quvchilar soni 95 000 dan oshgan ^[6].

Saudiya Arabistoni 2024-yil iyul oyida Ar-Riyodda 56 mamlakatdan 333 nafar talaba ishtirokida 90-Xalqaro kimyo olimpiadasiga mezbonlik qilgan bo'lsa, 2025-yilda esa 29 Osiyo davlati ishtirokida 25-Osiyo fizika olimpiadasiga mezbonlik qilmoqda ^[3].

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalqaro olimpiadalarning global akademik reyting va raqobat muhitidagi o'rnini tahlil qilish quyidagi muhim jihatlarni aniqlash imkonini beradi:

Birinchidan, xalqaro olimpiadalar iqtidorli yoshlarni aniqlash va ularni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlashning eng samarali mexanizmi hisoblanadi. Olimpiadalar talabalarni muntazam o'quv dasturidan tashqariga chiqishga, fanlarni chuqur o'rganishga va murakkab muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga undaydi. Bu esa kelajakda ularning ilmiy-tadqiqot faoliyatidagi muvaffaqiyatiga asos bo'lib xizmat qiladi.

Ikkinchidan, xalqaro olimpiadalarda erishilgan yutuqlar talabalarining nufuzli universitetlarga kirish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Tomas (2025) tomonidan keltirilgan misollar shuni ko'rsatadiki, Oksford, Pensilvaniya universiteti kabi dunyoning yetakchi oliy ta'lim muassasalari olimpiada ishtirokchilariga alohida e'tibor qaratadi -5. Bu esa o'z navbatida, mamlakatning global akademik reytinglardagi o'rniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki nufuzli universitetlarda ta'lim olgan va ilmiy faoliyat bilan shug'ullangan mutaxassislar keyinchalik o'z mamlakatlari ilmiy salohiyatini oshirishga hissa qo'shadilar.

Uchinchidan, xalqaro olimpiadalarda muvaffaqiyatli ishtirok etish davlatning ta'lim tizimi sifatining muhim indikatoridir. Yudkevich va boshqalar (2015) ta'kidlaganidek, Olimpiadada muvaffaqiyat qozonish uchun yoshlar sportini qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma zarur bo'lsa, akademik olimpiadalarda yuqori natijalarga erishish uchun butun ta'lim tizimining rivojlanganligi muhim -4. Shu nuqtai nazardan, xalqaro olimpiadalardagi medallar soni mamlakatning ta'lim tizimi rivojlanganligining ishonchli ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi.

To'rtinchidan, xalqaro olimpiadalarni rivojlantirishda davlat tomonidan tizimli qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Saudiya Arabistoni tajribasi shuni ko'rsatadiki, maxsus jamg'armalar (Mawhiba) tashkil etish, keng qamrovli dasturlarni ishlab chiqish va iqtidorli o'quvchilarni aniqlashning milliy tizimini yaratish orqali qisqa vaqt ichida yuqori natijalarga erishish mumkin -6.

Beshinchidan, xalqaro olimpiadalarga mezbonlik qilish mamlakatning ilmiy salohiyatini namoyish etish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishning muhim vositasidir. Saudiya Arabistonining Xalqaro kimyo olimpiadasi va Osiyo fizika olimpiadasiga mezbonlik qilishi -3, shuningdek, O'zbekistonning Abu Rayhon Beruniy nomidagi xalqaro kimyo olimpiadasini ikkinchi marta o'tkazishi -9 bu boradagi ijobiy tendensiyalarni ko'rsatadi.

Quyidagi jadvalda O'zbekistonning so'nggi yillardagi xalqaro fan olimpiadalaridagi yutuqlari dinamikasi keltirilgan ^[9]:

Yil	Qo'lga kiritilgan medallar soni
2022	46
2023	91
2024	128
2025 (may oyigacha)	132

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, O'zbekiston so'nggi to'rt yil ichida xalqaro fan olimpiadalarida qo'lga kiritilgan medallar sonini deyarli uch barobarga oshirgan. Bu yutuqlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentabrdagi "Iqtidorli yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-346-son qarori hamda Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 26-apreldagi 271-son farmoyishida belgilangan vazifalar ijrosining amaliy natijasidir ^[9].

O'zbekistonning 2025-yilda Abu Rayhon Beruniy nomidagi xalqaro kimyo olimpiadasiga mezbonlik qilishi muhim ahamiyatga ega. Ushbu olimpiadada dunyoning 13 mamlakati (Saudiya Arabistoni, Turkiya, Ozarbayjon, Mongoliya, Belarus, Vetnam, Rossiya, Gruziya, Hindiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston) dan 115 nafar o'quvchi ishtirok etgan ^[9]. Olimpiada 2 turda (nazariy va amaliy) tashkil etilgan bo'lib, hakamlar hay'ati tarkibiga Turkiya, Saudiya, Rossiya, Belarus va Angliya kabi xorijiy mamlakatlardan xalqaro olimpiadalar sohasida ko'p yillik tajriba va yuqori salohiyatga ega ekspert mutaxassislar jalb etilgan.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro olimpiadalarining o'rnini o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqot quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi:

1. Xalqaro fan olimpiadalari iqtidorli yoshlarni aniqlash, ularni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlash va kelajakda mamlakatning global akademik reytinglardagi o'rnini mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Olimpiadalar talabalarda tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, bosim ostida ishlash kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi.
2. Xalqaro olimpiadalarda erishilgan yutuqlar talabalarning nufuzli universitetlarga kirish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa o'z navbatida, mamlakatning global akademik reytinglardagi o'rniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
3. Xalqaro olimpiadalarda muvaffaqiyatli ishtirok etish davlatning ta'lim tizimi sifatining muhim indikatoridir. Medallar soni mamlakatning ta'lim tizimi rivojlanganligining ishonchli ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi.
4. Xalqaro olimpiadalarni rivojlantirishda davlat tomonidan tizimli qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Saudiya Arabistoni tajribasi (Mawhiba jamg'armasi) bu borada ilg'or model sifatida e'tirof etilishi mumkin.
5. Xalqaro olimpiadalarga mezbonlik qilish mamlakatning ilmiy salohiyatini namoyish etish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishning muhim vositasidir.
6. O'zbekistonning so'nggi yillarda xalqaro fan olimpiadalarida erishayotgan yutuqlari (2022-2025 yillarda medallar sonining 46 tadan 132 taga oshishi) ijobiy tendensiyani ko'rsatadi. Bu yutuqlar davlat tomonidan iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilayotgan tizimli islohotlarning amaliy natijasidir.

Xalqaro olimpiadalarni rivojlantirish va ular orqali global akademik reytinglardagi o'rinni mustahkamlash bo'yicha quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Iqtidorli o'quvchilarni aniqlash va qo'llab-quvvatlashning milliy tizimini takomillashtirish, Saudiya Arabistoni tajribasidan kelib chiqib, maxsus jamg'arma (masalan, "Iqtidor" jamg'armasi) faoliyatini kengaytirish.
2. Xalqaro olimpiadalarga tayyorgarlik ko'rishning bosqichma-bosqich tizimini yaratish (maktab darajasidan boshlab, tuma, viloyat, respublika va xalqaro darajagacha).
3. Fan olimpiadalari o'qituvchilari (murabbiylar) malakasini oshirish tizimini takomillashtirish, ularni xalqaro tajribalar bilan muntazam tanishtirib borish.
4. Xalqaro olimpiadalarda yuqori natijalarga erishgan o'quvchilarning nufuzli xorijiy universitetlarga kirishini qo'llab-quvvatlash, ular bilan aloqalarni saqlab qolish va kelajakda mamlakat ilmiy salohiyatiga hissa qo'shishlarini rag'batlantirish.
5. Xalqaro fan olimpiadalariga mezbonlik qilish amaliyotini kengaytirish, bu orqa mamlakatning ilmiy salohiyatini xalqaro miqyosda tanitish.
6. Olimpiada ishtirokchilarining ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanishini rag'batlantirish, ularni yosh olimlar safiga qo'shilishiga ko'maklashish.
7. Xalqaro olimpiadalar va global universitet reytinglari o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur o'rganish, bu sohada ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro fan olimpiadalari global akademik reyting va raqobat muhitida muhim o'rin tutadi. Ular nafaqat iqtidorli yoshlarni aniqlash va qo'llab-quvvatlash vositasi, balki mamlakatning ta'lim tizimi sifatini oshirish va global akademik maydondagi raqobatbardoshligini mustahkamlashning samarali mexanizmidir. O'zbekistonning so'nggi yillardagi yutuqlari va amalga oshirilayotgan islohotlar bu borada to'g'ri yo'nalish tanlanganidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Yudkevich, M., Altbach, P. G., & Rumbley, L. E. (2016). Citius, Altius, Fortius: Global University Rankings as the "Olympic Games" of Higher Education? *International Higher Education*, (84), 4–6. <https://doi.org/10.6017/ihe.2016.84.9106> [1]
2. Unified Council. (2025). Why Schools Should Encourage Students To Participate In The International Olympiad Exams? <https://www.unifiedcouncil.com/Blog/Why-Schools-Should-Encourage-Students-To-Participate-In-The-International-Olympiad-Exams> [2]
3. Osiyo fizika olimpiadasi. (2025). Saudiya Arabistoni Dahren shahrida 29 davlat ishtirokida Osiyo fizika olimpiadasiga mezbonlik qilmoqda. <https://una-oic.org/uz/hamma/2025/05/02/Saudiya-Arabistoni-2018-yilgi-FIVB-Olimpiadasi-ga-mezbonlik-qiladi/> -[3]
4. Yudkevich, M., Altbach, P. G., & Rumbley, L. E. (2015). More than gold: university rankings and the Olympics. *Times Higher Education*. <https://www.timeshighereducation.com/opinion/more-gold-university-rankings-and-olympics> [4]
5. Thomas, N. (2025). How international exams and competitions help you stand out in college admissions. *Times Higher Education*. <https://www.timeshighereducation.com/student/advice/how-international-exams-and-competitions-help-you-stand-out-college-admissions> [5]
6. Mawhiba. (2025). "Mawhiba": Saudiya Arabistonining iste'dodli shaxslari 2025-yilda 26 ta olimpiada va global musobaqalarda 129 ta xalqaro mukofotga sazovor bo'lishdi. <https://una-oic.org/uz/technology/2025/12/31/> [6]
7. Yudkevich, M., Altbach, P. G., & Rumbley, L. E. (2015). Global University Rankings: The "Olympic Games" of Higher Education? *Prospects: Quarterly Review of Comparative Education*, 45(4), 411-419. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1086896> [7]
8. Ecole Globale. (2024). Olympiads and the Path to Academic Excellence. <https://www.ecoleglobale.com/blog/olympiads-path-to-academic-excellence/> [8]
9. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. (2025). Abu Rayhon Beruniy nomidagi xalqaro kimyo olimpiadasining ochilish marosimi. <https://gov.uz/oz/uzedu/news/view/57692> [9]
10. Yudkevich, M., Altbach, P. G., & Rumbley, L. E. (2015). Global University Rankings: The "Olympic Games" of Higher Education? *Fachportal Pädagogik*. <https://www.fachportal-paedagogik.de/literatur/vollanzeige.html?Fid=303793> [10]

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.